

âld Barradiel

Oudheidkundige Vereniging Barradeel

Jaargang 6 | september 2008

FAN EIGEN HIEM

De zomervakanties zijn weer achter de rug en dat betekent dat we de draad weer oppakken. Wij zullen u de komende maanden weer van een 'Ald Barradiel' voorzien. Als u zelf een leuk stukje wilt schrijven met een mooie foto erbij, dan kan dat. Neem even contact op met de secretaris (zie colofon). Deze 'Ald Barradiel' is niet alleen bestemd als communicatiemiddel tussen bestuur en leden, maar eigenlijk in het bijzonder voor de leden onderling. Maak daar gebruik van.

BESTUURLIJK

Nog net voor de zomervakanties is er een workshop Oude paden - nieuwe wegen georganiseerd in het dorps huis van Oosterbierum. In dit Friese project werken zes organisaties samen om met de bewoners de nog aanwezige kennis van paden en wegen te verzamelen. Dit zijn o.a. jaagpaden, kerkenpaden, schoolpaden, lijkpaden, 'binnendoorweggetjes' en noem maar op. Naast de vele dorpsverenigingen was ook onze vereniging vertegenwoordigd. Hoewel, zo op het eerste gezicht, bijna alles al in kaart was gebracht, konden toch nog een aantal aanvullingen worden aangegeven voor het noordwestelijke gedeelte van de provincie. Voor meer informatie en het bekijken van de oude padenkaart zie www.oudepadennieuwewegen.nl

Op de ledenvergadering is er gesproken over het voornemen van Wetterskip Fryslân om de bunker nabij Dijkshoek uit de zeedijk te verwijderen. Op verzoek van de leden hebben wij een brief gestuurd naar het waterschap waarin wij onze bezorgdheid hebben uitgedrukt en voorgesteld om een heroverweging te maken gelet op de reacties uit de streek. Voor zover nu bekend is heeft de gemeente nog geen sloopvergunning afgegeven. Vooreerst hebben gedaan wat wij op dit moment konden.

Dit jaar bestaat onze vereniging 25 jaar. Een jubileum dus. De aanleiding voor het oprichten van de vereniging lag voornamelijk in het feit dat op 1 januari 1984 de gemeente Barradeel met de provinciebrede gemeentelijke herindeling is opgeheven. We willen dit jubileum niet ongemerkt voorbij laten gaan. Op een of andere manier zullen wij hier goed aandacht aan besteden.

In het weekend van 13 en 14 september a.s. is het Open Monumentendag. Het thema is deze keer: Sporen. Met dit thema worden duizenden

monumenten nóg nadrukkelijker dan anders in historisch perspectief geplaatst, en worden al die andere overblijfselen uit het verre en nabije verleden, zoals landschapselementen, stratenpatronen en bodenvondsten met elkaar verbonden. De keuze voor dit thema is niet toevallig: de inwerkingtreding van de Wet op de archeologische monumentenzorg in 2007, en het toenemend belang van bouwhistorisch onderzoek in de monumentenzorg hebben de Open Monumentendag op het spoor gezet. Onze vereniging levert via ons bestuurlijk Gerry Westra dit jaar een flinke bijdrage aan dit gebeuren. In de kerk van Oosterbierum wordt een presentatie en expositie gehouden over de vlasverwerking. Wij hebben onze vlasspecialist binnen onze vereniging, Gerrit Herrema, bereid gevonden dit te verzorgen. In Franeker zullen wij present zijn op de boekenkraam en voor het boekje over de Open Monumenten dag hebben wij tekstbijdragen geleverd. Als een soort van 'jubileumcadeautje' is dit boekje bij deze Ald Barradiel gevoegd.

Wij zullen er als bestuur weer voor zorgen dat de Oudheidkundige Vereniging Barradeel in het winterseizoen weer volop in de belangstelling staat.

Klaas-Evert Andringa, voorzitter

BOEKENNIUWS

Gemeente Barradeel in de Tweede Wereld-oorlog

Natuurlijk horen dorpen als Midlum, Wijnaldum, Tzummarum en Firdgum tegenwoordig bij de gemeente Franekeradeel en Minnertsiga bij Het Bildt, maar veel oudere inwoners zullen misschien nog het gevoel hebben dat het eigenlijk stukjes Barradeel zijn. Dat was zeker zo in de tweede wereldoorlog, toen het gemeentehuis van Barradeel nog 'gewoon' op de grens van Pietersbierum en Sexbierum stond. Er is veel gebeurd in die dagen, ook in dat gemeentehuis. De beruchte verrader Lucas Bunt bracht er eens een bezoek, maar stuitte op de onwil van enkele ambtenaren.

Deze en heel veel andere gebeurtenissen over Barradeel in de bezettingsjaren staan in een boek dat deze zomer is gepresenteerd. *Bommen op Saakstra's Brug* beschrijft in tien hoofdstukken (224 bladzijden) de periode 1940-1945 in de huidige gemeente Franekeradeel. De schrijver besteedt ruimschoots aandacht aan aspecten als verzet en verraad, maar beschrijft ook uitgebreid het

dagelijks leven in de bezettingsjaren. Oudere inwoners herkennen ongetwijfeld de verhalen over bonnen, verduistering, vorderingen en razzia's. Tientallen ooggetuigen vertelden over hun belevenissen in die jaren en hun verhalen vormen de kern van het boek. Uitgebreid aanvullend bronnenonderzoek maken *Bommen op Saakstra's Brug* van auteur Jacob Stelwagen compleet.

Een aantal van die geïnterviewden is inmiddels niet meer in leven. Dat bewijst dat het van belang is dat mensen die de periode 1940-1945 bewust hebben meegemaakt hun verhaal blijven

vertellen. Zo komen in dit boek onder meer de verhalen van en over David Noordhoff, Ype Wetterauw, Mâle Douwe, Haije Houtsma, Leo Vogels (allen uit Tzummarum) weer tot leven. Er is uitgebreid aandacht voor het drama op Liauckema State in Sexbierum in 1943, voor de in Barradeel bijzonder fel verlopen staking in april en mei 1943 en voor de burgemeesters Bauke Anema en Klaas Okkinga. Ook het verhaal van Districtscommandant Anne Gerrit van der Horst (hij woonde in Midlum, maar dook tijdens de oorlog onder meer onder in Sexbierum) komt aan de orde. Het boek is voor €19,50 verkrijgbaar in boekhandels in Franeker, maar ook verkrijgbaar via sites als www.bol.com en www.bruna.nl. Bestellen kan ook via de webwinkel van de uitgever: www.friesepersboekery.nl.

INTERNET GEBEUREN

Ons lid en archivaris Wietse Leistra is de afgelopen maanden heel erg druk geweest met zijn website waarop honderden foto's staan van Tzummarum en omgeving. De vele dorpgezichten en portret- en groepsfoto's geven maken veel reacties los bij de bezoekers van de website. Een prima stuk werk, het gezamenlijk delen van historie. Voor onze eigen website hopen we dit jaar ook weer wat meer tijd en energie in te steken. Want er is nog heel veel wat via deze weg gepubliceerd kan worden.

WIE WEET ANTWOORD:

De vereniging heeft een brief ontvangen van mevrouw drs. Willy Schelhaas uit Amsterdam. Zij is een dochter van de

wijlen gereformeerde predikant Schelhaas die van 1926 tot 1948 in Tzummarum heeft gestaan.

Mevrouw Schelhaas is op 9 maart 1927 in Tzummarum geboren en zou graag willen weten wanneer en waarom de naam Tjummarum is gewijzigd in Tzummarum.

Dus als er iemand van onze lezers daarop een antwoord kan geven dan horen wij dit graag. Neem dan alstublieft contact op met onze secretaris.

Bij de laatste brief van mevrouw Schelhaas zat een gezinsfoto die wij in het verenigingsarchief mogen bewaren.

Achterste rij vlnr: Leo (1932), Willy (1927), Nelly (1931), Harm (1928), Janny (1934). Voorste rij vlnr: moeder, Bert (1945), Diny (1939), vader, Bernard (1943) en Nimda? (1936).

Alle kinderen zijn in Tzummarum geboren. Het gezin verhuisde in 1948 naar Amsterdam-noord. Eind 1966 is dominee Schelhaas met emiritaat gegaan. Hij overleed in 1975 en zijn vrouw in 1980. Beiden waren toen 74 jaar.

HELLING VAN VAN MANEN STOND IN DE BOUWHOEK BEST BEKEND

Praat eens met oude gardeniers uit Berlikum of St. Annaparochie met de vroegere vissers van Barradeel en de Bildtse zeewal, met beurt- en aardappelschippers in ruste en vraag hun, waar ze hun pramen, hun haringboten en hun snikken lieten maken. Tien tegen een zal het antwoord zijn: 'In Berltsum, by de Van Manens'. En zij zullen er ongevraagd aan toevoegen: 'Der wiene gjin better.' Wij kunnen deze lof gerust vermelden, want er bestaat in Berlikum geen helling van Van Manen meer en pramen, zeeboten noch snikken (en zeker niet in hout) zijn in onze tijd meer nodig. Maar al is dan ook een dikke twintig jaar geleden de laatste houten boot in Berlikum gemaakt, nog altijd varen er in de Noordwesthoek boten, die het vakmanschap van Jakob van Wanen en zijn nakomelingen verkondigen.

Die Jakob kwam omstreeks 1850 van Bolsward en nam op de Kamp in Berlikum een „diakenshellinkje" over, om nu 81 jaar geleden in de Bûterhoeke aldaar een nieuw werfje te bouwen, waarvan de schuur nog staat, maar waarin nu al jaren landbouwwerktuigen en dergelijke worden gemaakt. Hier, aan de vaart, bloeide het Schuitemakersbedrijf op onder de handen van Jakob. Zijn beide zoons en zijn kleinzoon, de nu 70-iarige heer J.B van Manen, die ons de interessante aantekenboekjes ter hand stelde, waarin destijds gegevens omtrent de te bouwen scheepjes werden opgeschreven. Een stuk

plattelandsgeschiedenis spreekt uit deze notities en bekende namen passeren de revue: de snik van T. J. Runia, de snik van H. Bakker en J. Terpstra te Oudebildtzijl, het Praamke van de nieuwe dijk onder Sint Jakob, het boot van Jou Koning, een Praamke van 7 korven (dat was twee ton groot en er konden zeven aardappelkorven in de lengte in staan), de beurtsnik van P. Brolsma, de

Sintjakobster beurtsnik bevaren door Job de Roos, de zeeboot van Ouwe van Dyk en Tjerk Koning, om maar een greep te doen.

Maten en namen van onderdelen zijn in deze boekjes vermeld in een verhollandst Fries: voor-bartje, oosgaten, inhouten, zool, boekdelling, tuit, kooischud, huische, schandkeksel en de heer Van Manen kan belangstellenden haarfijn vertellen wat deze namen betekenen en hoe die snikken en pramen en haringboten met mallen, maar vooral ook 'op it each' in elkaar werden gezet. Hij vertelt van de armoede in de negentiger jaren, toen de snikken op een koopje geleverd moesten worden en een roef op zo'n scheepje zelfs als een luxe werd beschouwd. De schipper en zijn knecht sliepen daarom onder een plat luik, waarbij men moet bedenken, dat het maar voor één nacht was en er geen huishouding aan boord was. Het waren ook deze scheepjes, die in plaats van een dek 'foar op 'e snút in barte fan twa planken hiene derwei in loopplanke oan 'e mēstelbank en fan 'e mēstelbank oan'e roef ta oan wearskanten in gongplanke. Mar yn de krappe tiid folstiene hja ek wol ris mei ien planke, dy't forlein wurde moast as der oan'e oare kant skoud wurde moast', vertelt de heer Van Manen, die al jong in

het vak zat en over een ijeren geheugen beschikt.

Als we bij een „preamke" staan, dat in de vaart achter het dorp ligt en waarvan nog altijd een garnier plezier heeft, zegt hij zo uit zijn blote hoofd: 'Dy haw ik yn 1920 makke' en hij noemt de naam er bij. Er zijn nu nog maar enkele scheepjes over van de zeker honderd pramen, die vroeger 's winters in Berlikum lagen en waarvan er maar twee elders waren uitgehaald. Tegenwoordig hoeven de kwekers niet meer met een boot naar het land of de veiling en verder heeft ook de ijeren praam zijn plaatsje gekregen. Van Manen heeft ook nog in het ijzer gedaan en zelfs in de crisisjaren luxe motorboten gebouwd, maar de concurrentie was te groot en zo werd langzamerhand overgeschakeld op werktuigen voor boerderij en agrarische industrie.

Maar de houten schepen leven nog volop voor Van Manen. Opgetogen vertelt hij van de kleipramen, die voor de al lang opgeheven tichelwerken van Berlikum, Ried en Oudebildtzijl voeren, van de zeewaardige haringboten, die omstreeks 1930 zelfs met motor geleverd werden, en van het veeleisende vakwerk, dat ook bij deze ogenschijnlijk zo eenvoudige scheepjes om de hoek kwam kijken. En als hij niet zo slecht van gezicht was, zou hij nog graag eens een tekening of een model van die merkwaardige, uitstervende praamkes en snikjes en haringboten maken, die driekwart eeuw de lof van Berlikum hebben verkondigd en van de mannen op dat werfje in de Bûterhoeke.

Bron: Leeuwarder Courant

De pramenvloot van Minnertsga waar zeker een praam tussen ligt die door Van Manen is gemaakt.

Colofon

Ledenadministratie	: Gerrit Bouma (secretaris)
Correspondentieadres	: Reiddomp 17, 9101 HJ
DOKKUM	
Telefoon	: 0519-240914
Email	: gghbouma@hetnet.nl
Website	: www.oudbarradeel.nl
Bankrekening RABO	: 32.55.38.271
Kamer van Koophandel	: 4000368